

POLIS

REVISTĂ DE ȘTIINȚE POLITICE

Volum XII, Nr. 2 (44), Serie nouă, martie-mai 2024

Revista POLIS
©Facultatea de Științe Politice și Administrative
Universitatea „Petre Andrei” din Iași
ISSN 12219762

SUMAR

EDITORIAL	5
Timpul Europei	5
Fabrizio FIUME	
SPAȚIUL SCHENGEN. DE AMBELE PĂRȚI ALE GRANIȚELOR	21
Construcția spațiului european	21
Angelo CHIELLI	
Spațiul Schengen și restabilirea controalelor la frontierele interne. De la evenimentele austriece privind criza migrației din 2015 până la propunerile de reformă a Codului	25
Laura FABIANO	
<i>Hannibal ante portas</i>. Amânarea aderării României la spațiul Schengen	41
Ciprian IFTIMOAEI	
Naționalism, multiculturalism și condiționalitate europeană în Balcanii de Vest	75
Alda KUSHI	
Convergența economică și instituțională a Balcanilor de Vest către Uniunea Europeană	91
Klodian MUÇO, Bardhe KARRA, Emiljan KARMA	
Conceptul de „guvernare globală” din perspectiva imperiului	109
Mădălina Virginia ANTONESCU	
INTERVIU	131
E. S. Sorin-Dan Mihalache, Ambasadorul României în Republica Cipru:	131
„Spațiul Schengen, în viitorul apropiat, nu va mai avea aceleași caracteristici pe care le are astăzi”	
Interviu realizat de Ioana Cristea Drăgulin	

VARIA	135
Raportul dintre inteligența artificială și drepturile fundamentale	135
Carlo BOSNA	
Bridging marginalization: the political imperative of inclusive digital futures in elderly empowerment	149
Monica Eliza MOTORGA	
Beyond GDP: Reassessing Economic Success and Quality of Life through the Human Development Index	167
Bian AL-QASSEM	
O istorie culinară a exilului românesc. Început și sfârșit de comunism, între Franța și România	183
Adelina BOCANCEA	
Muzeologia albaneză între muzeul socialist și conservarea moștenirii comuniste după anii '90, cu perspectiva integrării în Uniunea Europeană	203
Oltsen GRIPSHI	
EVENTIMENT	221
Conferința internațională „Revirimentul suveranismului în Uniunea Europeană”	221
Andrei CUCU	
RECENZII	229
O analiză a actualelor crize politice	229
Sorin BOCANCEA	
O istorie politică a României postcomuniste	231
Sorin BOCANCEA	
Mihail Dumache, <i>Trandafir G. Djuvara – un român în prim-planul instituțiilor internaționale</i>	233
Liviu NEAGOE	
O radiografie a regimurilor antidemocratice din Europa	239
Silvia BOCANCEA	
Petruț-George Bran, <i>Libertatea potrivit lui Florentinus</i>	243
Teodor SÂMBRIAN	
Note despre autori	247
Instrucțiuni pentru autori	255
Instructions to authors	258

SPAȚIUL SCHENGEN DE AMBELE PĂRȚI ALE GRANIȚELOR

Construcția spațiului european

[The construction of the european space]

Angelo CHIELLI

Abstract: *The European Union cannot continue to present itself as a technical-bureaucratic organization, lest it definitively fade away. It must initiate a process of politicizing its fundamental decision-making structures and create political and social organizations with a supranational scope if it wants to survive. This is the hypothesis of the present essay.*

Preliminary to achieving these objectives is the severing of the umbilical cord that, since the inception of the European construction project, has subordinated every political advancement to a specific and prioritized economic framework. Obviously, the building of a European space cannot disregard the simultaneous realization of a genuine social Europe.

Keywords: *European Union, social rights, politics, economy, political space.*

Provocarea la care Uniunea Europeană este chemată să răspundă în acești ultimi ani teribili este aceea a existenței sale politice. Nu legalitatea este în joc, ci legitimitatea sa: nu este vorba doar de a da viață unor organisme din ce în ce mai complexe, adică viitorul nu se decide pe terenul instituționalizării, ci în contextul mult mai delicat al construcției unui „spațiu” european.

Doar o accelerare a procesului de politizare a Uniunii Europene va putea indica drumul spre ieșirea din situația

în care s-a aflat după criza economică din 2008, după epidemia de Covid și în condițiile războiului din interiorul și în afara granițelor sale. Aceste evenimente – tragice și pline de consecințe dezastruoase pentru segmente foarte mari ale populației europene – au arătat clar că Uniunea Europeană nu este un organism politic, ci un organism tehnic, în care indivizi cu anumite cunoștințe de specialitate, la adăpost de sfera politică, ar fi capabili, singuri, să o guverneze. Dar, dacă cunoașterea nu generează ordine,

aceasta se datorează unui exces de democrație care, cu cererile inevitabile, periculoase și excesive de protecție a intereselor grupurilor private, ajunge să pună sub presiune factorii de decizie, deturnându-i de la un *rect ratio* care nu trebuie niciodată contaminat cu poftele incontrollabile ale particularismului. O astfel de viziune și-a arătat dramatic limitele atât din punct de vedere al operaționalizării (nu a reușit să abordeze în mod adecvat crizele apărute în ultimii ani, ci chiar le-a agravat adesea), cât și din punct de vedere politic (o detașare afectivă față de instituțiile europene este un fapt clar în toate țările membre și este demonstrată de puternica înrădăcinare a forțelor de dreapta xenofobe, antieuropene și opuse politicilor sociale redistributive).

Construirea politică a spațiului european înseamnă nu numai a putea trece granițele fără controale, ci și a trăi și a te simți european, sporind speranțele unei „substanțiale” cetățenii europene. Substanța acestei cetățenii trebuie plasată la nivelul inversării raportului dintre economie și drepturi, și aici ne referim cu precădere la cele sociale.

Istoria formării Uniunii Europene are, din punct de vedere al recunoașterii drepturilor sociale, o lipsă majoră. Nu este irelevant să subliniem că *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, stipulată la Roma în 1950, nu a făcut nicio referire la acest tip de drepturi. Chiar și atunci când, ulterior, odată cu *Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene*, se conturează o primă formă a unei

Europe sociale, aceasta din urmă este, în orice caz, auxiliară obiectivului prioritar al Tratatului, și anume construcția pieței unice.

Carta drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor (1989) însăși este încredințată, în ceea ce privește punerea sa în aplicare, mai mult aderării voluntare a subiecților cărora le este adresată decât unui sistem de sancțiuni plasate pentru a garanta eficacitatea acesteia. Chiar și după tratatele de la *Maastricht* (1992) și *Amsterdam* (1997), urmărirea obiectivelor sociale este posibilă doar atâta timp cât competitivitatea economiei la nivel comunitar nu este compromisă. Deși *Carta Drepturilor Fundamentale* (2000) se îndreaptă către o întărire suplimentară a modelului social european, inversarea relației de subordonare dintre afaceri și drepturile sociale este departe de a fi realizată. Tocmai această subalternitate trebuie pusă la îndoială dacă vrem serios să dăm viață unui spațiu european. Realizarea unui echilibru social mai avansat nu poate fi legată de competitivitatea cadrului economic.

Faza istorică în care creșterea economică a fost în mod necesar combinată cu creșterea locurilor de muncă a luat sfârșit. Această interdependență este un lucru din trecut. Astăzi, creșterea economică nu ține cont de nivelul de ocupare. Aceasta înseamnă că munca nu va mai fi principalul instrument de integrare socială. Prin urmare, va fi necesar să se intervină profund cu politici fiscale care vor trebui să reprojecțeze relațiile de proprietate existente. Sfârșitul societății

muncii pune o sumă enormă de probleme pe care statele membre ale Uniunii Europene nu le vor putea aborda niciodată individual, ci, dimpotrivă, necesită o reglementare supranațională sau postnațională.

Uniunea Europeană ar putea și ar trebui să inițieze procese care, bazate pe o democratizare a instituțiilor sale, să creeze echilibre inovatoare în cadrul unor societăți, în care principiile demnității personale, libertății, egalității, solidarității, justiției ce sunt afirmate atât de solemn în *Carta drepturilor fundamentale*, să fie considerate în sine, în totală autonomie în raport cu nevoile economice, chiar dacă acestea sunt fundamentale. Acest proces de democratizare, necesar înființării unui spațiu public european, nu se poate limita doar la respectarea mecanismului formal și procedural de delegare (oricât de esențial este acesta), ci trebuie să implice și aspecte materiale.

Având în vedere că (dar nici măcar acest lucru nu se poate spune că este realizat în Uniunea Europeană), obiectivele instituțiilor comunitare sunt o mai mare bunăstare individuală și socială, o mai mare justiție, integrare, anularea inegalităților, instrumentele pentru realizarea acestora sunt determinate de alegerile de politică economică. Acestea din urmă depind, la rândul lor, de modelele teoretice pe care știința le pune la dispoziția autorităților dar și, în funcție de orientările majorităților politice și de presiunile partenerilor sociali. Nimic nu trebuie să devină automat. Rezultatul trebuie să fie o consecință a unor demersuri

politice și a negocierilor. Cel puțin acesta este modelul care s-a impus în statele democratice după cel De-al Doilea Război Mondial, în care echitatea economică și socială prevalează, în principiu, asupra libertății de te mișca în câmpul economic.

Cu toate acestea, acest lucru nu se întâmplă în Uniunea Europeană. Diferitele tratate au stabilit că Uniunea va fi o economie socială de piață extrem de competitivă și, prin urmare, reformele economice care trebuie să o realizeze trebuie cu siguranță susținute de dialog social; dar, acesta din urmă are scopul nu de a determina conținutul acestor reforme, ci mai degrabă de a îmbunătăți înțelegerea și a facilita acceptarea. Un dialog fictiv, așadar, al cărui obiectiv este acela de a impune alegeri deja făcute, luate în afara mecanismului democratic care prevede determinarea unei direcții politice cu care Parlamentul (organul legislativ suprem, legitimat prin votul popular) definește sfera de acțiune prin intermediul Executivului. În diferitele tratate de constituire a Uniunii, s-a emis ipoteza unei politici economice precise – prezentată ca neutră, adică rezultatul unor alegeri tehnice, dar, în realitate, „pe deplin” politice –, de natură să nu lase loc unor opțiuni alternative de politică economică.

Așadar, o economie de piață competitivă este scenariul *a priori*, din care nu se poate scăpa, susținută de o politică monetară care are și un obiectiv predefinit, și anume stabilitatea prețurilor, a căror realizare este încredințată unui organism, Banca

Centrală Europeană, ce este plasat într-o poziție de autonomie totală față de Parlamentul European și, deci, în afara oricărei forme de control al organelor democratic-reprezentative. De fapt, cele ale BCE au fost politici monetariste tipice fazei neolibérale, care s-au constituit începând cu anii 1980 și care prezintă o înclinație antisocială atât de clară încât intenția realizării modelului social european să pară o pioasă iluzie. De altfel, politicile de muncă ce ar trebui să dea substanță modelului social european sunt ghidate de principiul că forța de muncă trebuie să fie calificată și adaptabilă la schimbare, ceea ce înseamnă, tradus din „limbajul birocratic” al organelor tehnice ale Uniunii, că condițiile de muncă sunt în întregime subordonate situației economice și nevoilor concurenței pieței.

În concluzie, este vorba de contrastul între logica pieței cu cea a

politicii. Dacă globalizarea determină statele să slăbească politicile de susținere a cererii și să demonteze bunăstarea – favorizând politicile care urmăresc promovarea competitivității sistemelor lor de producție, reducerea costurilor – trebuie să reacționăm prin politici care tind să creeze noi modele de stat, alte tipuri de structuri sociale, noi structuri de proprietate și noi forme de incluziune susținute de mișcări și partide care trebuie neapărat să se deplaseze la scară globală.

Trebuie depășită ideea că Uniunea Europeană poate fi realizată doar după schema care vede politica urmând mereu economia. Chiar dacă este adevărat că aceasta a fost istoria creării și structurării UE, nu este scris nicăieri că ar trebui să fie și destinul acesteia.

Traducere din limba italiană
de Sabin Drăgulin

Bibliografie

Lucrări cu caracter general și special

AAVV, *Europa Cittadinanza Confini*, Pensa Multimedia, Lecce, 2006.
BALIBAR, E., *Europa paese di frontiere*, Pensa Multimedia, Lecce, 2007.
BIANCHI P.-LABORY, S., *Le nuove politiche industriali dell'Unione europea*, il Mulino, Bologna, 2009.
de GIOVANNI, B., *L'ambigua potenza dell'Europa*, Guida editore, Napoli, 2002.

FAURI, F., *L'integrazione economica europea 1947-2006*, il Mulino, Bologna, 2006.
HABERMAS, J., *La costellazione postnazionale*, Feltrinelli, Milano, 1999.
TRIGGIANI, E., *Spunti e riflessioni sull'Europa*, Cacucci editore, Bari, 2015.
U. VILLANI, U., *Istituzioni di diritto dell'Unione europea*, Cacucci editore, Bari, 2016.
V. ZAMAGNI, V., *Dalla rivoluzione industriale all'integrazione europea*, il Mulino, Bologna 1999.

Bun de tipar: 2024 • Apărut: 2024 • Format 16 × 24 cm

INSTITUTUL
EUROPEAN

Iași, str. Bălușescu nr. 2, et. I • cod 700309
Tel. Difuzare: 0788.319462 • Fax: 0232/230197
euroedit@hotmail.com • <http://www.euroinst.ro>